

*Intelektinė
nuosavybė
(bendrieji principai)*

Dr. Mindaugas Kiškis

mindaugas@irii.lt

Intelektinės nuosavybės samprata

- Intelektinė nuosavybė – žmogaus intelektualinio darbo produktas
- Intelektinė nuosavybė – vertinga informacija
- Intelektinė nuosavybė – bet kokia žmonėms ar techniniams įrenginiams suprantama vertinga informacija

Intelektinės nuosavybės samprata (II)

- Iš esmės saugoma tik viešai atskleista IN, taip pat komercinės paslaptys (įskaitant know how)
 - Kai kuri informacija (pvz.: atradimai, receptai, teisės aktų projektai ir pan.) apskritai nėra saugoma, jei ji yra vieša.
 - Kai kurią informaciją geriau laikyti paslapyje.
- IN yra išimtinė teisės kontroliuoti informaciją bei gauti atlyginimą už jos panaudojimą
 - Autorių teisės.
 - Patentai
 - Kitos teisės (dizainas, prekių ženklai, sui generis teisės)

Intelektinės nuosavybės alternatyvos

■ Privačios:

- Komerčinės paslaptys
- Sutartys
- Techninės priemonės
- Viešumas - Open Source / Creative Commons

■ Viešos:

- Sponsorystė – grantai, patronavimas
- Prizai
- Tikslinis finansavimas
- Nepiniginės paskatos kūrybai ir inovacijai
- Visuotinio atlyginimo už kūrybą/inovaciją idėjos

Intelektinės nuosavybės privalumai ir trūkumai

■ Privalumai:

- Orientuota į rinkos poreikius
- Tarptautinė
- Vieša, pakankamai skaidri ir lengvai formalizuojama
- Gausios teisinės apsaugos priemonės

■ Trūkumai:

- Rinkai nepatrauklios sritys
- Priklausoma nuo rinkos ir socialinės konjunktūros
- Investicijų grąža priklauso nuo kūrybos/inovacijų rušies
- Brangus įgijimas ir įgyvendinimas
- Monopolizuoja informaciją

Intelektinės nuosavybės pamatiniai principai

- Intelektinė nuosavybė iš esmės kuriama ankstesnės informacijos (intelektinės nuosavybės) pagrindu
- Intelektinė nuosavybė – tuo pat metu paskata ir barjeras kūrybai bei informacijos sklaidai
- Intelektinė nuosavybė turi subalansuoti privatų interesą (paskatos kūrybai/inovacijai ir investicijų gražos) ir viešą interesą (teisę gauti informaciją ir jos pagrindu kurti/inovuoti)

Intelektinės nuosavybės svarbiausios problemos

- Intelektinės nuosavybės apimtis – ką ir kiek saugoti?
- Globali, tačiau nevienoda, intelektinės nuosavybės rinka
- Intelektinė nuosavybė v. žmogaus teisės
- Intelektinės nuosavybės etika

Intelektinė nuosavybė Lietuvoje

- Lietuvos intelektinės nuosavybės apsaugai skirti teisės aktai yra suderinti su visais pagrindiniais tarptautiniais ir ES dokumentais IN srityje
- Yra visos teisinės prielaidos tarptautinei lietuviškos IN apsaugai
- Per kiek daugiau nei dekadą įstatyminė terpė radikaliai keitėsi bent kelis kartus.

LR teisės aktų autorių teisių ir gretutinių teisių srityje retrospektyva

- 1990-1999 m. LR civilinis kodeksas ir specialūs įstatymai
- Nuo 1999 m. gegužės 18 d. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas
- Nuo 2000 m. BK normos
- Nuo 2003 m. kovo 5 d. ir nuo 2006 m. spalio 12 d. naujos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijos

LR teisės aktų patentų srityje retrospektyva

- 1990–1994 m. LR civilinis kodeksas
- Nuo 1994 m. sausio 18 d. Patentų įstatymas
- Patentų įstatymo pakeitimai 1997 m., 2000 m., 2001 m.
- 2005 m. ir 2006 m. Patentų įstatymo atnaujinimai

Svarbiausi tarptautiniai teisės aktai autorių teisių ir gretutinių teisių srityje

- 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos
- 1952 m. Visuotinė autorių teisių konvencija
- 1961 m. Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančių organizacijų apsaugos
- 1971 m. Ženevos konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo
- 1994 m. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje (TRIPS)
- 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) autorių teisių sutartis
- 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis

Svarbiausi tarptautiniai teisės aktai patentų teisės srityje

- 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos
- 1957 m. Nicos sutartis dėl tarptautinės prekių ir paslaugų ženklų registravimo klasifikacijos
- 1970 m. Patentinės kooperacijos sutartis
- 1973 m. Europos patentų konvencija
- 1989 m. Madrido sutarties dėl tarptautinės ženklų registracijos protokolas

ES teisės aktai autorių teisių ir gretutinių teisių srityje

- Direktyva 91/250/EEC dėl teisinės kompiuterinių programų apsaugos
- Direktyva 92/100/EEC dėl nuomos ir skolinimo teisių intelektualinės nuosavybės srityje
- Direktyva 93/83/EEC dėl autorių teisių ir gretutines teises reglamentuojančių taisyklių harmonizavimo palydovinių bei kabelinių transliacijų srityje
- Direktyva 93/98/EEC dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos terminų suvienodinimo
- Direktyva 96/9/EC dėl teisinės duomenų bazių apsaugos
- Direktyva 2001/84/EC dėl atlyginimo už kūrinį perpardavimą
- Direktyva 2001/29/EC dėl kai kurių autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje
- Direktyva 2004/48/EC dėl intelektualinės nuosavybės teisių gynimo

Lietuvos IN įstatyminės terpės ypatybės

- Įstatyminė terpė labai sudėtinga (copy-paste)
- Įstatyminė terpė vis dėl to yra įgyvendinama ir užtikrina pakankamą intelektinės nuosavybės teisių gynimą
- Įstatyminė terpė panaši į kitų Europos valstybių įstatyminę terpę
- Įstatyminė terpė sudaro sąlygas siekti tarptautinės intelektinės nuosavybės apsaugos